

ERZURUM KONGRESİ BİBLİYOGRAFYASI (1919-2020)

Yazar

Akın AKTAŞ

Editör

Oktay KARAMAN

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7679-99-2

Kitap Adı

Erzurum Kongresi Bibliyografyası
(1919-2020)

Yazar

Akın AKTAŞ

Editör

Oktay KARAMAN

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

HIS000000

DOI

10.37609/akya.1615

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Bu eser, her türlü zorluk ve sıkıntıya rağmen Erzurum Kongresi'ne ev sahipliği yapan kahraman "Erzurum Şehrine" ve kahraman "Erzurum Ahalisine" adanmıştır.

Bu eserin ön kapağındaki fotoğraf Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığına ait resmi internet sayfasından alınmıştır.

<https://www.atam.gov.tr/fotograflar>

Arka kapakta verilen Erzurum Kongresi'nin kapanış nutku metni, Yücel Demirel'in editörlüğünde hazırlanan ve YKY Yayınlarından neşredilen Nutuk'tan alınmıştır.

Eserin hazırlanması sürecinde gerçekleştirilen literatür taraması, 01/02/2021 tarihinde sonlandırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	viii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM KİTAPLAR, MAKALELER VE BİLDİRİLER	5
Kitaplar	11
Müstakil Kitaplar.....	11
Diğer Kitaplar	13
Makaleler/Bildiriler	27
2. BÖLÜM AKADEMİK TEZLER	57
Müstakil Tezler	57
Doktora Tezleri.....	57
Yüksek Lisans Tezleri	57
Diğer Tezler.....	57
Doktora Tezleri	57
Yüksek Lisans Tezleri	58
3. BÖLÜM ARŞİVLER.....	63
Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı	63
Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Başkanlığı Arşivi (ATASE)	65
Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE).....	67
Erzurum Şehir Arşivi (ERŞA).....	73
Erzurum Arşivi	73
4. BÖLÜM KÜTÜPHANELER.....	75
Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi.....	75
Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kütüphanesi	77
Türk Tarih Kurumu (TTK) Kütüphanesi	78
Atatürk Araştırma Merkezi (ATAM) Kütüphanesi	80
Ankara Üniversitesi Kütüphanesi.....	81
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesi	81
Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi	88
Milli Kütüphane	91
İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı.....	92
Erzurum Teknik Üniversitesi (ETÜ) Kütüphanesi	94
SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA	99
EKLER	103
İNDEKS.....	127

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı Geçen Eser	Haz.	:Hazırlayan
a.g.m.	:Adı Geçen Makale	HR.TO	:Tercüme Odası Belgeleri
a.g.t.	:Adı Geçen Tez	İ.DUİT	:İrade Dosya Usulü
A.Ş.	:Anonim Şirket	İSAM	:Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
ABD.	:Anabilim Dalı	M.	:Miladi
ATAM	:Atatürk Araştırma Merkezi	N.	:Numara
ATASE	:Askeri Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı	R.	:Rumi
AÜ	:Atatürk Üniversitesi	s.	:Sayfa
BCA	:Başkanlık Cumhuriyet Arşivi	S.	:Sayı
Bkz.	:Bakınız	T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
BOA	:Başkanlık Osmanlı Arşivi	TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
C.	:Cilt	TDK	:Türk Dil Kurumu
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi	TDVIA	:Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Çev.	:Çeviren	TİTE	:Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü
Der.	:Derleyen	TTK	:Türk Tarih Kurumu
DH.KMS	:Kalem-i Mahsus Müdüriyeti Belgeleri	vb.	:Ve benzeri
DH.ŞFR	:Şifre Kalemî Belgeleri	Y.	:Yıl
E.T.	:Erişim Tarihi	Y.T. ?	:Yayın Tarihi Belli Olmayan
Ed.	:Editör	Yay. Haz.	:Yayına Hazırlayan
ERŞA	:Erzurum Şehir Arşivi	Yay.	:Yayınları /Yayıncılık
ER-VAK	:Erzurum Kalkınma Vakfı	YÖK	:Yüksek Öğretim Kurulu
ETÜ	:Erzurum Teknik Üniversitesi	?	:Belli Olmayan
H.	:Hicri		

SUNUŞ

“*Erzurum Kongresi Bibliyografyası (1919-2020)*” isimli eserimizi hazırlama düşüncesi, Erzurum Teknik Üniversitesi’nin ev sahipliğini yaptığı 100.Yılında Erzurum Kongresi Uluslararası Sempozyumu’nda sunduğumuz, “*100.Yılı Mü-nasebetiyle Erzurum Kongresi Bibliyografyası*” adlı bildirimiz sonrası şekillen-di. Bildirimizi sunduktan sonra araştırmalarımızı devam ettirdik ve Erzurum Kongresi’ne ait bibliyografya çalışmasını kitap haline getirmeyi uygun gördük. Böylelikle elinizdeki eser vücuda geldi. Bu çalışmada Erzurum Kongresi hak-kında, arşiv malzemesi, araştırma eser, makale, bildiri, tez çalışması, sanatsal faaliyetler, hatırat, konferans, sempozyum, bibliyografya çalışmaları ve kütüp-hane isimleriyle, kongre hakkında tarihi bilgi veren internet sitesi adreslerini bir araya getirmeye gayret ettik.

Dünya’yı etkisi altına alan Covid-19 salgını nedeniyle birçok resmi kurum arşivinin kapalı olmasından dolayı çalışmamızın belge ve arşiv taramasında ciddi sorunlarla karşılaştık. Bu nedenle belge ve arşiv taramalarımızda ulaş-a-bildiğimiz bilgileri ekledik.

Rahmetli hocamız Fahrettin Kırzıoğlu, Erzurum Kongresi’ni “*Bütünüyle Erzurum Kongresi*” adlı eserinde ve çalışmalarında detaylı şekilde incelemiş-ti. Kıymetli hocamıza duyduğumuz saygıdan dolayı, çalışmamızda Erzurum Kongresi’nin siyasi ve sosyal tarihi hakkında kalem oynatmayı uygun görmedik.

Bu vesileyle, eserin hazırlanması sürecinde desteklerini ve katkılarını esirgemeyen Sayın *Murat KÜÇÜKUGURLU*, Sayın *Sezai BALCI*, Sayın *Ayşe PUL*, Sayın *Selim KARAKAŞ*, Sayın *Ayhan YÜKSEL*, Sayın *Naci ELMALI*, Sayın *Alparslan KOTAN*, Sayın *Hüseyin Gazi MENTEŞEOĞLU*, Sayın *Fikret USLUCAN*, Sayın *Mehmet ÖZMENLİ*, Sayın *Selahattin TOZLU*, Sayın *Emrullah KALELİ*, Sayın *Murat BIYIK*, Sayın *Barış BOZ*, Sayın *Sercan YILMAZ*, Sayın *Süleyman GÜMÜŞ*, Sayın *Fatoş ÖKSÜZAŞIKI*, Sayın *Metin AYDAR’a*, Erzurum Teknik Üniversitesi Rektörlüğü’ne, Kazım Karabekir Vakfı’na, Giresun Üniversitesi Tarih Bölümü’nün pek kıymetli hocalarına, çalışmamızın editörlüğünü üstlenen kıymetli hocam Sayın *Oktay KARAMAN’a* ve çalışmamıza katkı sağlayan herkese teşekkür ederim.

Akın AKTAŞ

Editör'den.

Milli Mücadele sürecinin teşkilatlı bir yapıya bürünmesinde her türlü sıkıntıyı göze alan vatansever Erzurum ve Trabzon ahalisi, Erzurum Kongresi'nin toplanmasında üzerine düşen vatan vazifesini ziyadesiyle yerine getirmiştir. Bu zorlu süreçte Mustafa Kemal Paşa ve mahiyeti başta olmak üzere birçok şehirden temsilciyi misafir eden vatansever Erzurum ve Erzurum ahalisi, adını bir kez daha tarih sahnesine yazdırmıştır.

Biz tarihçilerin üzerine düşen görevlerden biri, belki de en mühimi ise buna benzer tarihi olayların veya olguların, güvenilir ve doğru bir şekilde kayıt altına alınması ayrıca gelecek nesillere aktarılmasıdır. Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum Kongresi'nin kapanış nutkunda söylediği, "*Tarih, bu kongremizi şüphesiz ender ve büyük bir eser olarak kaydedecektir.*" ifadesi, Tarih bilminin ve tarihçilerin üzerine düşen sorumluluğa işaret etmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün işaret ettiği bu vazifeye binâen kaleme alınan *Erzurum Kongresi Bibliyografyası (1919-2020)* isimli eser, Erzurum Kongresi hakkında bilgi veren tarihi ve akademik malzemelerin bir araya getirilmesine yönelik hazırlanmıştır. Bu eserin yazım sürecinde, bilimsel etik ve yayın kurallarına hassasiyet gösterilmiştir.

Oktay KARAMAN

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi

Sürelî Yayınlar

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi

Aziziye Postası

Belleten

Doğu

Doğu Ekspres

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi

Türk Yurdu

Tezler

KUL, Hazel, **Millî Mücadele Dönemi Türk Basınında İstanbul Hükümeti-Ankara İlişkileri**, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2019.

Araştırma Eserler

Anadolu ve Rumeli’de Gerçekleştirilen Ulusal ve Yerel Kongreler ve Kongre Kentleri Bibliyografyası, (Ulusal Kongreler), T.B.M.M. Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay. , I/N.59, Ankara 1993.

Cumhuriyet’in 97.Yılında Millî Mücadele Sergisi’20, Cumhurbaşkanlığı Yayınları, Ankara 2020.

DAYI, S. Esin, **Erzurum Kongresi ve Elviye-i Selase Meselesi**, Atatürk Üniversitesi Yay. , Erzurum 1997.

DUMAN, Halûk Harun, **Erzurum Basın-Yayın Tarihi (1867-1997)**, Vira Matbaası, İstanbul 2000.

DURSUNOĞLU, Cevat, **Millî Mücadelede Erzurum**, T.C. Ziraat Bankası Matbaası, Ankara 1946.

GOLOĞLU, Mahmut, **Millî Mücadele Tarihi Kitap: I (Erzurum Kongresi)**, Nüve Matbaası, Ankara 1968.

GRAFTON, Anthony, **Dipnotlar: Merak Uyandıran Bir Tarih**, (Tercüme Eden: Fatma Acun), TTK Yay. , Ankara 2012.

GÜNDOĞDU, Şevket Kaan, **Erzurum Kitapları Bibliyografyası**, Er-Vak Yay. , Erzurum 2015.

GÜNERİ, Süleyman Necati, **Hatıra Defteri: Erzurum’da Kongre Günleri**, (Yay. Haz. Ali Birinci) , Erzurum Kitaplığı, 1999.

Hazırlayan: Muzaffer Gökman, **Atatürk ve Devrimleri Tarihi Bibliyografyası**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1968.

- Hazırlayanlar: Filiz Başbuğoğlu, Sema Akıncı, F. Gülser Tuncer, İsmet Baydur, **Cumhuriyet Döneminde Bibliyografyaların Bibliyografyası**, Cumhuriyetin 50.Yıl Dönümü Yay. , Ankara 1973.
- Hazırlayanlar: M. Orhan Durusoy; M. Muzaffer Gökman, **Atatürk ve Devrimleri Bibliyografyası**, TTK Basımevi, Ankara 1957.
- Hazırlayanlar: Mehmet Saray, Mustafa Cöhce, Ali Tuna, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Konusunda Yurt Dışında Yayımlanmış Makaleler, Tezler ve Bildiriler Bibliyografyası**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2006.
- KIRZIOĞLU, Fahrettin **Bütünüyle Erzurum Kongresi**, Kültür Ofset, Ankara 1993.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, **Tarih Araştırmalarında Usul**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1998.
- MELZİG, Herbert, **Atatürk Bibliyografyası Ebedi Şef Atatürk'ün Hayatı, İstiklal Savaşı ve Türk İnkılabı İçin İlmi Rehber**, Zerbamat Basımevi, Ankara 1941.
- MELZİG, Herbert, **Yeni Türkiye'nin Bibliyografyası**, Ülku Kitap Yurdu, İstanbul 1944.
- MERCANLIGİL, Muharrem Doğdu, **Atatürk ve Devrim Kitapları Kataloğu**, Bitlis İl Kültür ve Eğitim Derneği Yay. , N.1, Ankara 1953.
- Milli Egemenlik Belgeleri Havza Genelgesi, Amasya Tamimi, Erzurum Kongresi Beyannamesi, Sivas Kongresi Beyannamesi, Misak-ı Milli Beyannamesi**, Der. Sefer Yazıcı, TBMM Basımevi, Ankara 2015.
- ÖZKAYA, Yücel **Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1989.
- TOKMAKÇIOĞLU, Erdoğan, **Türk Basın Tarihi**, İsim Yay. , Ankara 2011.
- TOPUZ, Hıfzı, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, (2.Baskı), Remzi Kitapevi, İstanbul 2003.
- YALÇIN, Semih, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Kaynakları**, (6.Baskı), Berikan Yayınevi, Ankara 2017.

Makaleler

- ACAROĞLU, Türker, "Bibliyografya Nedir", **Türk Kütüphaneciliği**, X/3-4,1961, s.135.
- AKTAŞ, Akın, "100.Yılı Münasebetiyle Erzurum Kongresi Bibliyografyası", **100.Yılında Erzurum Kongresi Uluslararası Sempozyumu E-Bildiri Kitabı**, ETÜ Yayınevi, Erzurum 2019, s.55-90.
- AKTER, Ahmet, "Anılar Bibliyografyası", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, III/10,2000, s.229-265.
- ÇELİK, Mehmet, "Netekim Paşa'nın Maarifeti! Erzurum Kongresi Yeniden Toplanıyor", **Derin Tarih**, S.41,2015, s.82-85.
- ÇUFALI, Mustafa, "Selected Bibliography Of English Articles On Atatürk Era", <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1159958>
- ÇUKUROVA, Bülent , "Milli Mücadele Anıları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", **Atatürk Yolu Dergisi**, VI/23,1999, s.321-356.
- DAYI, S. Esin, "Cumhuriyetimizin Temellerinin Atıldığı Erzurum Kongresi Üzerine Bir Eser "Bütünüyle Erzurum Kongresi", <http://ersa.erzurum.edu.tr/?arama=erzurum%20kongresi&alanSablon=&konu=&tur=&gorunum=metin&sno=1#katalog|17061>

- DURSUNOĞLU, Cevat, “Erzurum Kongresi Sırasında Atatürk’ün Düşünceleri”, **Belle-ten**, XXVII/108, 1963, s.631-639.
- GÜLMEZ, Nurettin, “Erzurum Kongresi ile İlgili Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Tasnif Denemesi”, **100.Yılında Erzurum Kongresi Uluslararası Sempozyumu E-Bildiri Kitabı**, ETÜ Yayınevi, Erzurum 2019, s.5-28.
- KANTARCI, Şenol, “Erzurum Kongresi Üzerine Bir Kitap”, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi**, II/1,1997, s.153-155.
- SEZEN, Lütfi “Prof. Dr. Zeki Başar’ın Biyografisi ve Eserleri”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 29/2006.s.9.

Tezler

- ÇETİN, Fatih, **Kurtuluş Savaşı Dönemini Anlatan Eserler Bibliyografyası**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2003.
- ÇİL, Yücel, **Erzurum Kongresi’ne Katılan Delegelerin Biyografileri**, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2003.
- GÜL, Mustafa, **Erzurum Kongresi**, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara 1985.

Sempozyum Kitapları

- Cumhuriyetimize Giden Yol (Samsun-Amasya-Erzurum-Sivas)**, Türkiye Barolar Birliği Yay. , Ankara 2013.
- Erzurum ve Sivas Kongreleri Sempozyumu, 27-29 Mayıs 2002 Ankara**, Gazi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara 2003.
- 23 Temmuz Erzurum Kongresi ve Kurtuluştan Günümüze Erzurum 1. Uluslararası Sempozyumu (23-25 Temmuz 2002 Erzurum)**, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2002.
- 100.Yılında Erzurum Kongresi Uluslararası Sempozyumu E-Bildiri Kitabı**, ETÜ Yayınevi, Erzurum 2019.

İnternet Adresleri

- <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php?dil=tr&p=1>
- <http://bilgimerkezi.atauni.edu.tr/yordambt/yordam.php?aTumu=erzurum%20kongresi>
- <http://ersa.erkurum.edu.tr/giris.php#katalog>
- <http://erkurumarsivi.com/>
- <http://kutuphane.ankara.edu.tr/>
- <http://kutuphane.ttk.gov.tr/>
- <http://tbbayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/446-cgy.pdf>
- http://tite.ankara.edu.tr/?page_id=4777
- <http://www.devletarsivleri.gov.tr/>
- http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/karen_1789c.pdf
- <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2093/2061>
- <https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/>

<https://atauni.edu.tr/ataturk-ilkeleri-ve-inkilap-tarihi-enstitusu/tarihce>
<https://atauni.edu.tr/kutuphane-ve-dokumantasyon-daire-baskanligi>
<https://atauni.edu.tr/tarihce-37>
https://erzurum.edu.tr/Content/etugeneldosyalar/e75bcbca-6ab4-4ccd-a-f8a-86b4883291f8.pdf?fbclid=IwAR3FT741memU8r0H_rhmQ7VfpGKE5S34Ly-8rMe7bUto-E6Y3I7bv8J3uDzg
<https://erzurum.ktb.gov.tr/TR-183446/il-halk-kutuphanesi.html>
<https://erzurumsevdasi.com/>
<https://kasif.mkutup.gov.tr/>
<https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/>
<https://mk.gov.tr/>
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
<https://www.erzurum.edu.tr/birim/kutuphane-ve-dokumantasyon-daire-baskanligi1/>
<https://www.mkutup.gov.tr/tr/Sayfalar/Hakkimizda/tarihce-kronoloji.aspx>
<https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/>
<https://www.ttk.gov.tr/category/yayinlarimiz/dergi/belleten/>
<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/dergi/belleten-cilt-xxvii-sayi-108-yil-1963-ekim/>
<https://www.turkyurdu.com.tr/dergi-makaleleri.php?id=59>
www.tdk.gov.tr